

<p>לבריאות והצלחת שמואל בן זכריה וקלרה אידל. מרים בת יהושע ומרתא וצאצאיהם חגית בת מרים ושמואל. פתחיה בן חנה ויאיר וילדיהם: דרור, הלל, אשר, ישי, רות. עודד בן מרים ושמואל. מעין רבקה בת אורלי ואפרים וילדיהם: ידידיה, רננה, שירה, אמונה, צורי. תמר בת מרים ושמואל. רועי בן שרה ומשה. ובתם: אמונה מרתה לרפואת חיים שמואל בן סימה לעילוי נשמת פרל בת רבקה ע"ה</p>
--

<p>לעילוי נשמת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ</p>

<p>לעילוי נשמת הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ</p>
--

[מאתמול בשעה זו]. ואם בדקה בדיקה קודמת בתוך המעת לעת, תהא טמאה למפרע רק משעת הבדיקה הקודמת בלבד, ולא כל המעת לעת. [מעט לעת ממעטת על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעטת על יד מעת לעת].

אמנם מאחר שדין זה, שהיא טמאה למפרע מבדיקה קודמת או מעת לעת הוא מחמת הספק, כשהיא מונה ימי נידה, אינה מונה מבדיקה קודמת או מעת לעת קודם, אלא משעת הראיה הזו שנמצאת בה טמאה בוודאי.

אשה שיש לה וסת דיה שעתה

הדין המבואר לעיל, שהאשה טמאה למפרע, אמור באשה שאין לה וסת, כלומר שלא ראתה שלוש ראיות של דם בזמן קבוע. אבל אם ראתה שלוש ראיות בזמן קבוע, כגון ראתה שלוש פעמים באחד לחודש [בשעה ראשונה], או ראתה שלוש פעמים אחרי שלושים יום [בשעה ראשונה], ובדקה שוב בזמן כזה, ונמצאת טמאה, אין לחוש שכבר קודם לכן נטמאת, אלא מאותה שעה בלבד היא טמאה, וטהרות שנגעה בהן קודם לכן, טהורות.

המשמשת בעדים הרי זו כפקידה

המשמשת צריכה לבדוק עצמה קודם תשמיש ואחר תשמיש, מטעם שיתבאר בעזה"י להלן בדף ה'. ובדיקה זו של אחר תשמיש, נחשבת כבדיקה גמורה, לטהר אותה עד אותה שעה, ולפיכך אם תראה דם אחרי כן בתוך המעת לעת, אינה טמאה אלא משעת בדיקת תשמיש זו ואילך.

לשון ראשון בביאור מחלוקת שמאי והלל

[אם מעמידים האשה על חזקת טהרותה]

נתבאר, שנחלקו שמאי והלל, בדין אשה שראתה דם נידות, אם לדון אותה כטמאה קודם לכן, מספק, שמא נטמאה ביציאת הדם לבית החיצון קודם שראתה אותו, או לא.

ודעת שמאי, שאין לטמא אותה מחמת הספק הזה, וטעמו, משום שעד

מסכת נידה

פרק ראשון שמאי

דף ב'

טומאת האשה למפרע קודם ראיית הדם

אשה שיצא דם מרחמה, אפילו עוד לא יצא חוץ לגוף, משעה שהגיע לבית החיצון של הרחם, הרי זו טמאה טומאת נידה, ומטמאה טהרות שנוגעת בהן.

ונחלקו חכמים, מה הדין כשבדקה ומצאה דם בבית החיצון, ממתו או דנים אותה כטמאה טומאת נידה, לטמא טהרות שנגעה בהן.

לדעת שמאי, כל הנשים דיין שעתו, כלומר האשה נחשבת טמאה רק משעה שראתה את הדם בפועל, וכל טהרות שנגעה בהן קודם ראיית הדם, טהורות הן, [כיצד היתה יושבת במטה, ועסוקה בטהרות, ופרשה וראתה, היא טמאה והן טהורות], ואין לחוש שמא כבר קודם לכן יצא הדם לבית החיצון, ולא ידעה, וכבר היתה טמאה קודם לכן.

ולדעת הלל, מפקידה לפקידה ואפילו לימים הרבה, כלומר כיון שראתה עכשיו דם, אנו חוששים שכבר קודם לכן היה דם בבית החיצון, ונטמאה, ומחמת הספק הזה, אנו מטמאים כל טהרות שנגעה בהן קודם הראיה האחרונה, עד זמן הבדיקה שקודם לבדיקה זו, שנמצאת אז טהורה. שבכל אותו הזמן, שמהבדיקה הקודמת שבה נמצאה טהורה, ועד זו שנמצאת בה טמאה, יש לנו לחוש שמא נטמאה, ומחמת הספק הזה, כל טהרות שנגעה בהם כל אותו זמן, הרי הן טמאות. [וטומאתן אינה טומאת ודאי, אלא טומאת ספק, ולכן תולין, לא אוכלים כטהרות גמורות, ולא שורפים כטמאות גמורות].

ולדעת חכמים, אין להקל כל כך כדבר שמאי, [שלא עשה סייג לדבריו], שלא לחוש כלל, שמא נטמאה כבר קודם שראתה הדם. **וגם אין להחמיר כל כך כדברי הלל,** [שהפריז על מידותיו], לחוש לכך לימים רבים. **אלא אם לא בדקה ימים רבים, לכל היותר תהא טמאה למפרע מעת לעת**

קודם לכן, יש לנו רק חזקת טהרה. כלומר, אמנם טעם אחד שאומר לטהר נתקלקל, אבל טעם אחד לטהר קיים. (א) הטעם הברור לטהר, כי הטהרות הללו שנגעה בהן, בחזקת טהרה היו, ומאחר שספק אם בשעה שנגעה בהן כבר נטמאה, מספק לא נטמאה, אלא העמד הטהרות על חזקת טהרה שלהן. (ב) והטעם הנוסף לטהר, שהאשה בחזקת טהרה היתה, בו יש ריעותא, כי עתה היא טמאה, וכבר נתקלקלה חזקת טהרה שלה. [אך מכל מקום, מחמת הטעם הראשון, הטהרות טהורות].

חבית יין שבדקה ונמצאת חומץ

רשאי אדם לייחד חבית יין טבל לצורך יינות טבל אחרים שיהיו לו, שבכל פעם שירצה לשתות מחבית אחרת של טבל, יאמר, תרומת חבית זאת שאני שותה עכשיו, הרי היא בחבית יין טבל שייחדתי לי, שבכך הוא מתקן את חבית היין שלפניו, שמפריש עליה תרומה בחבית שייחד לו, וכך הוא עושה עד שתהיה אותה חבית טבל שייחד, כולה תרומה.

אך צריך הוא לבדוק את אותה חבית שייחד, שיש שבה לא החמיץ, כי אם החמיץ, שוב לא יוכל להפריש ממנה תרומה על יינות אחרים, כדעת רבי, האומר, יין וחומץ שני מינים הם, ואין מפרישים מזה על זה.

ונחלקו חכמים בביאור הברייתא, מה הדין כשבדק פעם ראשונה ומצא יין, ולאחר זמן בדק פעם שניה ומצא חומץ. **לדעת רבי יוחנן, שלושה ימים שאחר בדיקה ראשונה שמצא יין, בוודאי לא החמיץ היין, ותרומה שהפריש באותם ימים מהחבית על יין אחר, תרומה היא, ואותו יין מתוקן. ומשלושה ימים ואילך עד בדיקה אחרונה שמצא חומץ, כל אותו הזמן ספק אם כבר החמיץ היין שבחבית או לא, וכל תרומה שהפריש ממנה באותם ימים על יין אחר, ספק תרומה, שמא כבר החמיץ, וצריך לחזור ולהפריש עליו תרומה פעם אחרת. ולדעת רבי יהושע בן לוי, שלושה ימים שקודם בדיקה אחרונה שמצא חומץ, בוודאי כבר החמיץ היין, ותרומה שהפריש באותם ימים מהחבית על יין אחר, אינה תרומה, ואותו יין לא מתוקן, וצריך להפריש עליו תרומה אחרת בוודאי. וקודם שלושה ימים אחרונים, ספק אם כבר החמיץ היין שבחבית או לא, וכל תרומה שהפריש ממנה באותם ימים על יין אחר, ספק תרומה, שמא כבר החמיץ, ומספק צריך לחזור ולהפריש עליו תרומה פעם אחרת.**

ומכל מקום, לדברי הכל מבואר בברייתא, שכשנמצא חומץ בבדיקה אחרונה, אנו חוששים שכבר קודם לכן החמיץ, ולכאורה זה שלא כדברי שמאי במשנתנו, שאשה שראתה דם, דיה שעתה, ואינה חוששת שכבר קודם לכן נטמאת.

ותירצו כנ"ל, שיש חילוק בין דין יין שנמצא חומץ, לעניין יינות שהפריש ממנו עליהם, לבין דין אשה שבדקה וראתה דם, לעניין טהרות שנגעה בהן קודם לכן.

לעניין יין שנמצא חומץ, כשאנו דנים מה דין יינות שהפריש ממנו עליהם, יש לנו תרתי לריעותא לעניין תקנתם, כלומר יש לנו טעם אחד ברור לומר שלא נעשו מתוקנים, ובנוסף נתקלקל הטעם שהיה אומר שניתקנו. (א) הטעם הברור לומר שלא נתקנו, כי היינות הללו בחזקת טבל היו, ומאחר שספק אם בשעה שהפריש מזה עליהם היה חומץ או יין, מספק לא יהיו מתוקנים, אלא העמידם על חזקת טבל שלהם. (ב) וקילקול הטעם שאומר ניתקנו, שאין לומר הלא היין הזה בחזקת יין היה, ואם כן נסמוך על החזקה הזו לתקן את היינות האחרים. כי עתה הוא חומץ, ואם כן נתקלקלה חזקת יין שלו, ולא תועיל לתקן את היינות האחרים.

אבל לעניין אשה שמצאה דם, כשאנו דנים מה דין הטהרות שנגעה בהם

עכשיו היתה האשה בחזקת טהרה, וכלל בדינו, שבמקום ספק, יש להעמיד הדבר על חזקתו, ולכן יש לנו להעמיד אותה על חזקת טהרה שלה, ולא תהא טמאה אלא משעה שנטמאה בוודאות.

ודעת הלל, שיש לטמא אותה מחמת הספק, וטעמו, משום שלא בכל ספק אנו אומרים העמד הדבר על חזקתו, אלא רק במקום כזה, שהטמאה באה ממקום אחר, ומלכתחילה לא היה ברור כלל שתגיע הטמאה, וישתנה מעמדו מטהרה לטמאה, כגון ספק נטמא מן השרץ ספק לא נטמא, העמד אותו על חזקתו שלא נטמא, אבל טומאת נידות, שהטמאה באה לאשה מתוכה, ועומדת היא לבוא לאשה, אם יש לנו ספק מתי נטמאת, אין לומר בה העמד אותה על חזקת טהרה שלה, אלא ספק שקול הוא אם נטמאת או לא, ומחמת הספק יש להחמיר ולטמא.

ובדף ג' מובאים טעמים אחרים למחלוקת זו של שמאי והלל, ושם יתבאר בעזה"י.

מקווה שנמדד ונמצא חסר

מקווה שיש בו מים בשיעור [=בכמות] של ארבעים סאה, מטהר אדם וכלים שטובלים בו. ומבואר במסכת מקוואות, שמקווה שנמדד והיה בו מים כשיעור, וטבלו בו כלים, ולאחר זמן נמדד שוב, ונמצא שחסר בו מים. **כל מה שטבלו בו בין מדידה ראשונה, שהיה בו מים כשיעור, לבין מדידה אחרונה, שנמצא חסר בו מים, הרי זה טמא בוודאי.** וטומאת הכלים הללו, לא כטמאה שמחמת הספק, שאין אנו יודעים, אם בשעה שטבלו כבר חסרו המים או לא, אלא כטמאה ודאית, [שבוודאי חסרו המים מיד אחר המדידה הקודמת], ולכן הדין שווה, בין אם היה המקווה ברשות הרבים, [שספק טומאה בו מטהרים], ובין אם היה המקווה ברשות היחיד, [שספק טומאה בו מטמאים], שבכל אופן כל הכלים שטבלו בו טמאים.

ומשנה זו עומדת לכאורה בסתירה לדברי שמאי והלל במשנתנו, שכן **לדעת שמאי במשנתנו, אין מטמאים טהרות שנגעה בהם האשה בין בדיקה ראשונה לשניה, ורק משעת בדיקה שניה, שנמצאת טמאה בוודאי, היא מטמאה. וגם לדעת הלל, שמטמאים טהרות שבין בדיקה ראשונה לשניה, מכל מקום אין מטמאים אותם בוודאי, [אלא מספק, תולין, לא אוכלין ולא שורפים].** ואילו במסכת מקוואות מטמאים את כל הכלים שטבלו במקווה בין מדידה ראשונה לשניה, [שלא כדברי שמאי], ומטמאים אותם טומאת ודאי, [שלא כדברי הלל].

ותירצו שיש חילוק בין דין מקווה שנמדד ונמצא חסר, לעניין מה שטבלו בו קודם לכן, לבין דין אשה שבדקה וראתה דם, לעניין טהרות שנגעה בהן קודם לכן.

לעניין מקווה שנמדד ונמצא חסר, כשאנו דנים מה דין הכלים שטבלו בו קודם לכן, יש לנו תרתי לריעותא לעניין טהרה, כלומר יש לנו טעם אחד ברור לטמא, ובנוסף נתקלקל הטעם שהיה אומר לטהר. (א) הטעם הברור לטמא, כי הכלים הללו בחזקת טומאה היו, ומאחר שספק אם היה המקווה שלם בשעה שטבלו, מספק לא יטהרו, אלא העמידם על חזקת טומאה שלהם. (ב) וקילקול הטעם שאומר לטהר, שאין לומר הלא המקווה בחזקת שלמה היתה, ואם כן נסמוך על החזקה הזו לטהר את הכלים. כי עתה היא חסרה, ואם כן נתקלקלה חזקת המקווה, ולא תועיל לטהר את הכלים.

אבל לעניין אשה שמצאה דם, כשאנו דנים מה דין הטהרות שנגעה בהם

לכן, יש לנו רק חזקת לריעותא לענין טהרה. כלומר, אמנם טעם אחד שאומר לטהר נתקלקל, אבל טעם אחד לטהר קיים. (א) הטעם הברור לטהר, כי הטהרות הללו שנגעה בהן, בחזקת טהרה היו, ומאחר שספק אם בשעה שנגעה בהן כבר נטמאה, מספק לא נטמאה, אלא העמד הטהרות על חזקת טהרה שלהן. (ב) והטעם הנוסף לטהר, שהאשה בחזקת טהרה היתה, בו יש ריעותא, כי עתה היא טמאה, וכבר נתקלקלה חזקת טהרה שלה. [אך מכל מקום, מחמת הטעם הראשון, הטהרות טהורות].

מחלוקת חכמים ורבי שמעון בספק טומאה

וללשון שני בגמרא, נחלקו חכמים אלו אם יש לנו ללמוד מפרשת סוטה, דין זה של מקווה שנמדד ונמצא חסר, ויש לנו להסתפק בכלים שטבלו בו קודם לכן אם נטהרו או לא.

ולדעת חכמים יש חילוק בין פרשת סוטה [תחילת טומאה] לדין כלים אלו [=סוף טומאה], שפרשת סוטה מדברת באשה שהיתה בחזקת טהרה, ועתה באה לידי ספק טומאה, ולענין זה בלבד, אם ארע הספק ברשות הרבים, הרי היא טהורה, כחזקתה הראשונה. אבל כלים אלו שטבלו במקווה, בחזקת טומאה היו, ולפיכך אם באנו לידי ספק אם נטהרו או לא, אפילו היה הספק ברשות הרבים, אין לנו לטהרם, אלא להעמידם בחזקת טומאה שלהם.

נתבאר, שמקווה שנמדד ונמצא חסר, כלים שטבלו בו קודם לכן טמאים בוודאי, [משום תרתי לריעותא]. ויין שייחדו להפריש ממנו תרומות ונמצא חומץ, יינות שהפריש עליהם קודם לכן, אינם מתוקנים מספק, [משום תרתי לריעותא].

וביאר, שבאמת אין טעם לחלק בין הדינים הללו.

אך דין מקווה הוא כדעת חכמים, המטמאים באופן הזה בוודאי, [ולכן הכלים טמאים, בין אם המקווה ברשות הרבים, שספק טומאה שבו טהור, ובין אם המקווה ברשות היחיד, שספק טומאה שבו טמא], וכמו כן לענין יין, דעתם שהיינות האחרים אינם מתוקנים בוודאי.

ודין יין הוא כדעת רבי שמעון, האומר שבאופן הזה היין אינו מתוקן מספק, וכמו כן לענין מקווה, דעתו שהכלים טמאים מספק בלבד, ורק כשהיה המקווה ברשות היחיד שספק טומאה בו טמא, אבל אם היה המקווה ברשות הרבים, הכלים טהורים, כי ספק טומאה ברשות הרבים טהור.

אך דין מקווה הוא כדעת חכמים, המטמאים באופן הזה בוודאי, [ולכן הכלים טמאים, בין אם המקווה ברשות הרבים, שספק טומאה שבו טהור, ובין אם המקווה ברשות היחיד, שספק טומאה שבו טמא], וכמו כן לענין יין, דעתם שהיינות האחרים אינם מתוקנים בוודאי.

ודין יין הוא כדעת רבי שמעון, האומר שבאופן הזה היין אינו מתוקן מספק, וכמו כן לענין מקווה, דעתו שהכלים טמאים מספק בלבד, ורק כשהיה המקווה ברשות היחיד שספק טומאה בו טמא, אבל אם היה המקווה ברשות הרבים, הכלים טהורים, כי ספק טומאה ברשות הרבים טהור.

דף ג'

מבוי שנמצא בו שרץ

מבואר במשנה בדף נ"ז, שמבוי שנבדק שאין בו שרץ מת, או שכבדו אותו, שבכך הוא גם כן נחשב בדוק משרצים, [שחזקת ישראל בודקין מבואותיהם בשעת כיבודיהם], ולאחר זמן נמצא בו שרץ מת, כל טהרות שנעשו בו משעת הבדיקה הקודמת ועד עתה, טמאות הן, שמא באותה שעה שנעשו בו, כבר היה בו השרץ ונטמאו.

והקשו, שלכאורה זה שלא כדברי שמאי במשנתנו, שאשה שראתה דם, דיה שעתה, ואינה חוששת שכבר קודם לכן נטמאת, כי מעמידים אותה על חזקת טהרה שלה

ותירצו, כיון ששרצים מצויים, הן במבוי זה, והן בשאר מקומות, הרי זה נחשב כתרתי לריעותא לחזקת הטהרה של המבוי, ולכן אין מעמידים אותו על חזקת טהרה שלו.

וללשון ראשון בגמרא, שניהם למדו הדבר מפרשת סוטה שנאמר בה "וְיָהִי אִתָּךְ טַמְאָה" (במדבר ה, יג) להקיש דיני טומאה לדיני סתירה של סוטה.

ולדעת חכמים כך הוא הלימוד, כשם שסוטה שנסתרה, אף שספק הוא אם נטמאה בסתירה או לא, מחמת הספק היא אסורה לבעלה [עד שתשתנה], כמי שנטמאה בוודאי, כך בכל ספק טומאה, אף על פי שהדבר ספק, הרי זה טמא כמי שנטמא בוודאי. ואף שאצל הסוטה דינה כטמאה רק כשארע הספק ברשות היחיד, [שארע כשנסתרה עם איש אחד], אבל כשהיתה עם רבים, אין דינה כטמאה. חילוק זה ישנו לגבי סוטה, שטומאתה מחמת בעילה, וזה דבר שיש להסתפק בו רק כשנסתרה, ברשות יחיד. אך לענין מקווה, שהספק הוא מחמת חסרונו, אין סברא לחלק בדבר זה בין רשות היחיד לרשות הרבים, ובכל מקום, כשיש ספק אם נחסר או לא, הכלים שטבלו בו, טמאים בוודאי. ועוד כיון שיש כאן תרתי לריעותא, [כפי שנתבאר], אין לנו ספק כלל, אלא ברור הוא שהכלים נידונים כטמאים, ואין לחלק בין רשות היחיד לרשות הרבים.

לשון שני בביאור מחלוקת שמאי והלל

[אם יש ראייה בלא הרגשה]

בדף ב' נתבאר באופן אחד טעמי שמאי והלל שנחלקו, בדין אשה שראתה דם נידות. שלדעת שמאי, דיה שעתה ואינה טמאה למפרע, משום שיש להעמיד אותה על חזקת טהרה שלה. ולדעת הלל היא מטמאה למפרע, כי לענין טומאה העומד לבוא, אין מעמידים אותה על חזקת טהרה שלה. וכאן ביארו מחלוקתם זו באופן אחר.

טעמו של שמאי, שאין מטמאים אותה למפרע, משום שכשהדם יוצא מהרחם, האשה מרגישה בכך, ואפילו אם ארע הדבר בשעה שהיא ישנה, היא מתעוררת ומרגישה בכך, ומתוך כך שלא הרגישה בו עד עתה, בוודאי רק עכשיו יצא, ולא קודם לכן, ואין לטמא אותה למפרע.

וטעמו של הלל שמטמאים אותה למפרע, כי אפשר שכבר יצא הדם קודם לכן, וכשהרגישה בדבר היתה סבורה מי רגלים הם, ולכן לא הבינה שנטמאת.

ובעזה"י להלן תתבאר מחלוקתם באופן נוסף.

ולדעת רבי שמעון, כך הוא הלימוד. לענין ספק טומאה ברשות הרבים יש לנו ללמוד מפרשת סוטה שהוא טהור, שהרי הסוטה, כשיש לנו ספק אם נטמאה, אם ארע הספק ברשות הרבים, היא טהורה. ולענין ספק טומאה ברשות היחיד יש לנו ללמוד שהוא ספק שקול, שכן הסוטה, כשיש לנו ספק אם נטמאה ברשות היחיד, היא טמאה, אך הטעם לכך, משום שיש רגלים לדבר, כלומר הדברים נראים כן, שהרי קינא לה בעלה, לומר לה, אל תסתרי עם פלוני, ועברה על דבריו ונסתרה עימו, לכן מסתבר שנטמאה, אבל במקום שאין רגלים לדבר, אין לנו לטמא בוודאי, אלא הספק שקול.

נוזלי, הוא יכול לעבור דרך נקבים דקים שיש במוך, ולכן לדברי שמאי, אשה שנתנה מוך כזה באותו מקום, דינה כשאר נשים, שאם ראתה דם דיה שעתה ואינה טמאה למפרע. ורק הנותנת מוך **זחוק** באותו מקום, הוא מעכב את הדם מלצאת, ומודה בה שמאי שהיא טמאה למפרע.

קופה שנשתמשו בה טהרות ונמצא בה שרץ

קופה [=ארגז] שיש בה שרץ, טמאה, ומטמאה טהרות שבתוכה. ואם היו **רגילים לתת טהרות בקצה אחד** של הקופה, ונמצא שרץ בקצה האחר, הכל מודים שלא רק **טהרות הנמצאות בקופה עכשיו טמאות**, אלא גם **אותן שהיו בה קודם לכן**, כי יש לחוש שכבר קודם לכן היה השרץ בקופה, כשהיו בה הטהרות הללו, ונטמאו ממנה.

ומצינו ברייתא, בה **הקשה הלל לשמאי מהדין הזה**, על דבריו של שמאי, שאמר, שאשה שראתה דם אינה טמאה למפרע, ואין לחוש שכבר קודם לכן נטמאה.

ותירץ בה שמאי, **שיש חילוק בין קופה שיש לה שוליים** [=תחתית], שאפשר שהיה בה השרץ כמה ימים, ועכשיו נתגלה, **לבין אשה, שאין לה שוליים** לעצור את הדם היוצא ממנה, ואם היה בה דם קודם לכן, היה יוצא מיד, ומתוך כך שלא יצא, בוודאי לא היתה טמאה קודם לכן.

ולכאורה ברייתא זו **מסייעת את הלשון השלישי לעיל**, שטעמו של שמאי, שהאשה שרואה דם אינה למפרע, כי אם היה הדם יוצא מהרחם לבית החיצון קודם, מיד היה יוצא חוץ לגופה, ואם לא יצא בוודאי לא נטמאה.

אך **דחו רביה זו**, ואמרו, שאפשר שהלל הוא שהיה סבור בטעות שזהו טעמו של שמאי, והשיב לו שמאי, שבאמת מטעם אחר לא טימא למפרע, ולא מהטעם הזה, אך מכל מקום גם אם זה היה טעמו, עדיין יש חילוק בין קופה לאשה.

לשון רביעי בביאור מחלוקת שמאי והלל

[אם הקלו מפני ביטול פריה ורביה]

לדברי רבא, **מודים שמאי והלל, שראוי לטמא את האשה למפרע**, מחשש שכבר נטמאת קודם שראתה את הדם, ולא הרגישה, וכותלי בית הרחם העמידוהו, ואין להעמידה על חזקת טהרה שלה כי היא רעועה כפי שנתבאר.

אך **למרות כל זאת, דעתו של שמאי שהקלו, ולא טימאו אותה למפרע, משום ביטול בנות ישראל מפריה ורביה**, שאם אנו מטמאים אשה למפרע קודם ראיית הדם, בכל שעה יהא ליבו של הבעל נוקפו, אף שלא ראתה דם, שמא כבר נטמאת בדם בבית החיצון, ועל ידי זה יפרוש מאשתו תמיד, ויבטלו בנות ישראל מפריה ורביה.

ודעת הלל, שמחמת הטעם של ביטול פריה ורביה, לבעלה היא טמאה רק משעת ראיית הדם ולא למפרע, ורק **לעניין טהרות החמירו** שהיא מטמאת טהרות שנגעה בהן קודם לכן, ומאחר **שלבעלה אינה טמאה למפרע, אין כאן ביטול פריה ורביה**.

ושמאי אמר, **אם לטהרות היא מטמאת למפרע**, אף כשיאמרו לו, שלו אינה טמאה למפרע, **לבו נוקפו**, ופורש ממנה, **ויש כאן ביטול בנות ישראל מפריה ורביה**.

דברים שמודה בהם שמאי לפי לשון שני

א. מודה שמאי בשוטה.

נתבאר, שטעמו של שמאי, שאין האשה טמאה למפרע קודם ראיית הדם, כי אם היתה טמאה קודם לכן, היתה מרגישה. אמנם כן הדין באשה פקחת, אבל שוטה **שאינה מבינה בהרגשה זו**, מודה בה שמאי, שאפשר שנטמאה קודם שראתה את הדם, ולכן מספק היא טמאה למפרע.

ולפי זה, כשאמר שמאי, "כל הנשים דיין שעתך", לא נתכוון לכלול את כל הנשים כולן, אלא את כל הנשים הפקחות בלבד. ומכל מקום נקט לשון כולל "כל הנשים", להוציא מדברי רבי אליעזר שאמר [להלן בדף ז'] ארבע נשים בלבד דיין שעתך.

ב. מודה שמאי בכתמים.

נתבאר, שלדעת שמאי, האשה מרגישה ביציאת הדם מרחמה, ואם לא הרגישה ביציאתו, בוודאי עוד לא יצא הדם, ולא נטמאת.

אמנם יש אופן בו מודה שמאי, שהאשה טמאה גם כשלא הרגישה ביציאת הדם, והוא כשראתה כתם דם ממש, ואין לתלות שבא הכתם ממקור אחר. שכן רק קודם ראיית הדם ממש אנו אומרים, אם לא הרגישה שיצא, בוודאי לא יצא ממנה דם, אבל כשנראה הדם בפועל, על כרחך ממנה יצא, [שהרי בעופות לא נתעסקה, ובשוק של טבחים לא עברה, ואם כן מהיכן בא הדם אם לא ממנה].

לשון שלישי בביאור מחלוקת שמאי והלל

[אם כותלי בית הרחם מעמידים את הדם]

והובא אופן שלישי בביאור טעמי מחלוקת שמאי והלל אם האשה שראתה דם טמאה למפרע או לא.

טעמו של שמאי, שאין האשה טמאה למפרע, קודם שראתה הדם בפועל, **משום שאם היה הדם יוצא מהרחם קודם לכן, מיד היה יוצא חוץ לגופה**, והיתה רואה אותו, **ולא היה עומד בבית החיצון בתוך גופה**, שכותלי בית הרחם אינם מעמידים את הדם.

וטעמו של הלל, שאפשר שיעמוד הדם בבית החיצון בתוך גופה, ולא יצא לחוץ מיד, כי כותלי בית הרחם העמידוהו, ולפיכך כשיצא לחוץ, יש לחוש שכבר קודם לכן יצא לבית החיצון, ולכן היא טמאה למפרע.

ללשון שלישי מודה שמאי במשמשת במוך

נתבאר, שטעמו של שמאי, שאין האשה טמאה למפרע קודם ראיית הדם, כי אם היה הדם יוצא מרחמה קודם לכן, מיד היה יוצא לחוץ, והיה נראה כבר קודם לכן.

אמנם כן הדין ברוב הנשים, שאין דבר שימנע מהדם לצאת, אך יש נשים שנותנות מוך באותו מקום לספוג הזרע שלא יתעברו [והן, קטנה מעוברת ומניקה], ומוך זה יכול לעכב את הדם, ואם כן אפשר שקודם שראתה אותו חוץ לגוף כבר יצא לבית החיצון, ולכן מודה בהן שמאי שהן טמאות למפרע.

לדברי אביו, כן הדין על ידי נתינת כל מוך לאותו מקום, שכל מוך מעכב את הדם מלצאת.

ולדברי רבא, סתם מוך אינו מעכב הדם לגמרי מלצאת, כי מאחר שהוא

חזקיה, חבית זו דינה כחבית שאין לה שוליים, כי כשהוא מוציא ממנה את תכולתה, הכל יוצא דרך התחתית הפתוחה, ואם נמצא בה שרץ עכשיו, לא היה בה קודם לכן, והטהרות שהו בה **קודם, טהורות. ולדעת רבי יוחנן**, מאחר שיש לחבית אוגנין, יתכן שהשרץ הנמצא עכשיו היה בה גם קודם, וכשרוקן אותה בפעם הקודמת, השרץ נשאר על האוגנין, ולכן מספק יש **לטמא טהרות שהיו בה קודם לכן**.

והקשו על חזקיה מדין מדלה עשרה דליים ויישבו דבריו בשני אופנים כפי שנכתוב בעזה"י בסמוך.

ב. בקופה שיש לה שוליים ובדוקה.

לפי התירוץ השני, שמאי והלל שאמרו, שאם נמצא שרץ בקופה שיש לה שוליים, בוודאי היה בה קודם, וגם טהרות שהיו בה קודם לכן נטמאו. דבריהם נאמרו בקופה שלא נבדקה קודם אם יש בה שרץ או לא, ורק עתה נבדקה, ונמצא בה שרץ, [ואף שדיברו כמו כן בדין אשה שנמצא בה דם, ואשה כבר בדקה עצמה קודם לכן, מכל מקום כיון שהדמים מצויים אצלה, הרי היא כאינה בדוקה]. אבל כשכבר נבדקה הקופה מקודם, ולא נמצא בה שרץ, ועכשיו נמצא, בזה לא דברו שמאי והלל, ובוה נחלקו חזקיה ורבי יוחנן. **לדעת חזקיה, כיון שקודם לכן נבדקה, ולא היה בה שרץ, ועכשיו נמצא בה שרץ, בוודאי רק עכשיו נפל לתוכה, וטהרות שהיו בה קודם לכן לא נטמאו. ולדעת רבי יוחנן, יש לחוש שמיד אחרי הבדיקה הקודמת נפל לתוכה השרץ, ולכן יש לטמא מספק כל טהרות שהיו בה מאז הבדיקה הקודמת.**

דף ד'

ג. בקופה שיש לה שוליים ובדוקה והיא מכוסה.

לפי התירוץ השלישי, שמאי והלל שאמרו, שאם נמצא עכשיו שרץ בקופה שיש לה שוליים, בוודאי היה בה קודם, וגם טהרות שהיו בה קודם לכן נטמאו. דבריהם נאמרו אף בקופה שנבדקה קודם לכן, ולא נמצא בה אז שרץ, אך הקופה אינה מכוסה מלמעלה, ולכן כיון שהיא פתוחה, יש לחוש שמיד אחר הבדיקה הקודמת נפל בה שרץ, ויש לטמא טהרות שהיו בה קודם לכן משעת הבדיקה הראשונה. [ואף שדיברו כמו כן בדין אשה שנמצא בה דם, ואשה דומה לקופה מכוסה שהרי אין הם בא ממקום אחר אלא מתוכה, מכל מקום כיון שהדמים מצויים אצלה, הרי היא כאינה מכוסה]. אבל בקופה מכוסה שנבדקה מקודם, ולא נמצא בה שרץ, ועכשיו נמצא, בזה לא דברו שמאי והלל, ובוה נחלקו חזקיה ורבי יוחנן. **לדעת חזקיה, כיון שהקופה מכוסה, וכבר נבדקה קודם ולא היה בה שרץ, אם נמצא בה שרץ עכשיו, בוודאי רק עכשיו נפל לתוכה, שכל זמן שהיו בה טהרות נוהר בשעת כיסויה שלא יפול לתוכה שרץ, ורק אחרי שהוציא את הטהרות נפל השרץ לתכה, ולכן טהרות שהיו בה קודם לכן לא נטמאו. ולדעת רבי יוחנן, יש לחוש שמיד אחרי הבדיקה הקודמת, קודם שכיסה את הקופה, נפל לתוכה השרץ, בעוד שהיו בה הטהרות, ולכן יש לטמא מספק כל טהרות שהיו בה מאז הבדיקה הקודמת.**

ד. בקופה שהעבירו אותה מפינה פינה בבית ונמצא שרץ תחתיה.

לפי התירוץ הרביעי, שמאי והלל שאמרו, שאם נמצא עכשיו שרץ בקופה שיש לה שוליים, בוודאי היה בה קודם, וגם טהרות שהיו בה קודם לכן נטמאו. דבריהם נאמרו אף בקופה שנבדקה קודם לכן, ולא נמצא בה אז שרץ, ואפילו הקופה מכוסה מלמעלה, כי מכיון שנמצא השרץ בתוך הקופה ואין אנו יודעים מתי נכנס יש לנו לחוש שנפל לתוכה מיד אחרי הבדיקה

וכן מצינו ברייתא, בה מבואר שטעמו של שמאי משום ביטול בנות ישראל מפריה ורביה, ומשמע שמעיקר הדין היה ראוי לטמא למפרע, כדברי הלל, אך הקלו מהטעם הזה. ולכאורה ברייתא זו מסייעת את דברי רבא, שזהו טעמו של שמאי.

אך דחו ראייה זו, ואמרו, שאפשר שלדעת שמאי מעיקר הדין אין לטמא אותה למפרע מהטעמים המבוארים לעיל, [שיש להעמידה על חזקת טהרה, או שאם היתה רואה דם קודם לכן היתה מרגישה, או כבר היה יוצא], ומכל מקום הקשה לו הלל, למה לא יחמירו כאן לטמא אותה למפרע יותר מעיקר הדין, כמו שמצינו עוד מקומות שעשו סייג לדין תורה. ועל זה השיב שמאי, שאין להחמיר כאן, משום ביטול בנות ישראל מפריה ורביה.

המשך דין קופה שנשתמשו

בה טהרות ונמצא בה שרץ

א. קופה שיש לה שוליים. לעיל נתבאר, שקופה שיש לה שוליים [=תחתית], ונמצא בה שרץ מת בצד אחד, **כל הטהרות שהיו בה קודם לכן** בצד אחר, **טמאות**, אף על פי שבשעה שנמצא בה השרץ, כבר לא היו הטהרות בתוכה, כי בוודאי היה שם גם קודם לכן עם הטהרות, ורק עכשיו נתגלה, ואם כן כשהיו הטהרות בקופה טימא השרץ את הקופה, והיא טימאה את הטהרות.

- ולפי התירוץ השני בגמרא, דין זה אמור, רק **בקופה שלא נבדקה קודם** לכן, ולכם יש לחוש שכב היה בה שרץ בזמן שהיו בה טהרות קודם לכן.

- ולפי התירוץ השלישי בגמרא, דין זה אמור **גם בקופה שנבדקה קודם** לכן, **אך אינה מכוסה**, ולכן יש לחוש שנפל לתוכה שרץ קודם לכן, אף על פי שנבדקה.

- ולפי התירוץ הרביעי בגמרא, דין זה אמור **גם בקופה שנבדקה קודם לכן, והיא מכוסה, אך עודה במקומה הראשון.**

ב. קופה שאין לה שוליים. ואם אין לקופה שוליים, כגון חביות בלא תחתית, שמניחים אותן על גבי קרקע, ומשתמשים בהן כך כשהקרקה היה התחתית, וכשרוצים להוציא מהן את תכולתן, מטיין אותן והתכונה יוצאת מלמטה, אם נמצא בחבית זו שרץ, **אין מטמאים טהרות שהיו בה קודם לכן**, כי כשהוציאו את הטהרות הקודמות, יצא מהחבית כל מה שהיה בה, ושרץ זה נכנס בה רק אחרי כן.

מחלוקת חזקיה ורבי יוחנן בדין קופה שנמצא בה שרץ

מצינו שנחלקו חזקיה ורבי יוחנן, בדין קופה שנמצא בה שרץ, שלדעת חזקיה, אין מטמאים טהרות שהשתמשו בה קודם לכן, כי אין לחוש שכבר קודם היה בה השרץ. ולדעת רבי יוחנן, מטמאים טהרות שהיו בה קודם לכן, כי אפשר שכבר היה שם השרץ אז. והנה אם מחלוקתם היא בקופה שיש לה שוליים, הלא דעת שמאי והלל, שיש לחוש שהיה שם השרץ קודם, והיאך טיהר חזקיה. ואם מחלוקתם בקופה שאין לה שוליים, הלא דעת שמאי והלל, שאין לחוש שהיה שם השרץ קודם, והיאך טימא רבי יוחנן. ויישבו עניין זה בכמה אופנים.

א. בקופה שאין לה שוליים ויש לה אוגנין.

לפי התירוץ הראשון, נחלקו חזקיה ורבי יוחנן, מה הדין בקופה שאין לה שוליים מלאים, אבל יש לה אוגנין, כלומר אין לה תחתית שלמה, אבל ראשי הדפנות כפופים מעט, והרי יש לה בתחתית כעין מסגרת סביב. **לדעת**

הקודמת, ויש לטמא טהרות שהיו בה קודם לכן משעת הבדיקה הראשונה. וממקום למקום], ולכן טהרות שהיו בה כשהיתה במקומה הראשון, וחזקה ורבי יוחנן נחלקו בדבר אחר, כשהיתה הקופה בזוית אחת של הבית ולאחר זמן העבירו אותה לזוית אחרת ונמצא בה שרץ. **לדעת חזקיה**, **אין לחוש שהיה בה השרץ במקומה הראשון** [=לא מחזקינן טומאה טהרות שהיו בה גסכשהיתה במקומה הראשון].